Säätytalonpuistikon historiallinen selvitys

SITOWISE

SENAATTI

Sisällys

1. Säätytalonpuistikon varhaisvaiheet 3

1.1 Säätytalonpuistikon taustaa 3

1.2 Säätytalonpuistikon suunnitelma 4

1.3 Säätytalon puistikon rakentaminen ja varhaisvaiheet 6

1.4 Säätytalon puistikon kausi- ja täydennysistuksia 1920-luvulta 1940-luvulle. 8

2. Säätytalonpuistikon kehitys 1950-luvulta nykypäivään 10

3. Säätytalonpuistikon nykytilanne ja asemakaava 11

3.1 Kasvillisuus ja pintamateriaalit 12

3.2 Kalusteet, varusteet ja rakenteet 13

3.3 Valokuvavertailut 14

4. Säätytalonpuiston kulttuurihistoriallinen, puutarhataiteellinen, kaupunkikuvallinen ja toiminnallinen merkitys 17

5. Kehittämistavoitteet 18

Lähdeluettelo 19

Kuva 1: Vuonna 1931 otetussa kuvassa istutukset ovat jo lähes 40-vuoden ikäisiä. Suihkulähteen välitön ympäristö oli hyvin vihreä ja sitä kehystivät runsaat istutukset. Valokuva Rönnberg, Helsingin kaupunginmuseo.

Kansikuva: Säätytalo noin 1950. Kuvalähde Helsingin kaupunginmuseo.

Selvityksen ovat laatineet maisema-arkkitehdit Ismo Häkkinen ja Silja Nokso-Koivisto (Sitowise Oy). Kartoista ja taitosta ovat vastanneet Olli Risku ja Julia Jussilainen (Sitowise Oy). Ohjaajina ovat toimineet Selja Flink (Senaatti) ja Kati Winterhalter (Arkkitehtitoimisto Okulus Oy).

1. Säätytalonpuistikon varhaisvaiheet

1.1 Säätytalonpuistikon taustaa

Helsingin kaupungin maisemakuvaa ja puistoja alettiin kehittää voimakkaasti 1890-luvulla. Siihen saakka jokseenkin vähäisistä istutuksista olivat huolehtineet toimeksiantoina yksityiset kauppapuutarhurit, mutta 1889 Helsingin kaupunki perusti puutarhamestarin viran, johon valittiin ruotsalainen puutarhuri ja suunnittelija Svante Olsson (Kansallisbiografia: Svante Olsson).

Olsson aloitti Helsingissä välittömästi suuret puutarha- ja puistoistutusten uudisrakennus- ja kunnostustyöt. Niiden tuloksena kaupunkiin istutettiin runsaasti kauniita ja hyvin hoidettuja puistoja ja esplanadeja, joiden väriloiston ja rehevyyden ansioista Helsingistä tuli yksi Pohjoismaiden kauneimmista kaupungeista. Kaupungin ensimmäinen taimisto ja kasvihuone taimi- ja kesäkukkatuotantoa varten pystytettiin nykyiseen Tehtaanpuistoon, mutta se jäi nopeasti liian pieneksi ja uudet kasvihuoneet ja taimiviljelykset rakennettiin Suomalaiselta Puutarhayhdistykseltä ostetulle tontille Eläintarhaan. Taimihuoneiden lisäksi sinne rakennettiin talvipuutarha, joka oli yleisölle avoin (Finska Trädgårdsodlaren 9/1913).

Olsson halusi välttää istutuksissaan yksipuolisuutta, sillä hänen tavoitteenaan oli, että puistoistutukset tarjoavat mahdollisimman paljon vaihtelua. Siksi missään hänen suunnittelemassa istutuksessa ei ollut pelkästään puita. Samalla Olsson halusi korvata kaupungin umpeenkasvaneet puuryhmät valoisilla ja avarammilla aukioilla, joita peittivät ruohomatot sekä näyttävät kukkivat istutukset. 1890-luvulla Olssonin istutussuunnitelmissa oli havaittavissa myös toinenkin muutos verrattuna varhaisempiin töihin: Matalat Teppich-tyyppiset kukka- ja lehtiryhmät olivat väistyneet ja ne oli korvattu yksi- ja monivuotisilla, korkeammilla kukkaryhmillä ja niiden mukanaan tuomalla, valon ja varjon siivittämällä väriloistolla (Nya Pressen 28.7.1895).

Kuva 2: Arkkitehti Gustaf Nyströmin laveeraus Säätytalon Nikolain- eli nykyisin Snellmaninkadulle aukeavasta julkisivusta. Valokuva Nyström, Arkkitehtuurimuseo.

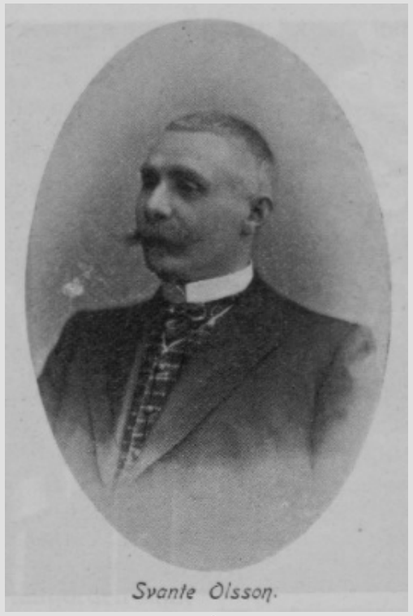

Kuva 3. Finska Trädgårdsodlaren 9/1916.

Svante Olsson (1856-1941) syntyi Skånessa. Hän työskenteli puutarha-alan harjoittelijana Kööpenhaminassa ja useassa Ruotsin kuninkaallisessa linnassa. Sen jälkeen hän toimi kaupunginpuutarhurin apulaisena Tukholman kaupungilla aikana, jolloin siellä alettiin toteuttaa laajaa puistorakennusohjelmaa.

Olsson toimi Helsingin puutarhamestarina 1889-1924 ja laati sinä aikana suunnitelmat ja vastasi rakennus- ja/tai kunnostustöistä noin neljässäkymmenessä kohteessa yhteensä seitsemänkymmenen hehtaarin laajuisilla alueilla.

Valtaosa Helsingin kantakaupungin puistoista on hänen suunnittelemiaan tai uudistamiaan. Hänen ensimmäisiä töitään olivat nimenomaan Säätytalonpuistikko sekä sitä edeltänyt Ritaripuistikko, mutta merkittävimpiä toteutuneita töitä ovat Kaivo- ja Tähtitorninvuorenpuisto ja Eiranpuistikko. Lisäksi hän laati komeita suunnitelmia mm. Eläintarhan rakentamisesta puutarhataiteellisesti varsin korkeatasoiseksi liikuntapuistoksi, mutta niitä ei koskaan toteutettu tai toteutettiin vain hyvin pieneltä osin.

Olsson toimi virkansa ohella suunnittelukonsulttina laatien mm. kartanopuistojen suunnitelmia. 1910-luvun puolesta välistä alkaen Svante Olsson toimi asiantuntijana suunnittelutoimeksiannoissa, joiden toteutuksesta vastasi hänen poikansa Paul Olssonin nimissä oleva puutarhasuunnittelutoimisto, sillä Paul Olssonkin kouluttautui Saksassa puutarha-arkkitehdiksi. Kaupunginpuutarhamestarina Olsson vakiinnutti 1890- ja 1900-lukujen aikana eurooppalaisen kaupunkipuistokulttuurin ja aikakaudelle tyypillisen saksalaisen puutarhatyylin Helsinkiin ja vähitellen koko maahan. Svante Olsson osallistui aktiivisesti yhdistystoimintaan, puutarhanäyttelyiden järjestelyihin sekä alan lehtien toimittamiseen, ja hän nautti suomalaisissa puutarhapiireissä suurta arvostusta (Kansallisbiografia: Svante Olsson).

1.2 Säätytalonpuistikon suunnitelma

Svante Olsson laati Suomen Pankin ja Säätytalon aukioiden suunnitelman 1890-luvun alussa. Värillisessä asemapiirroksessa (Plan af skvärerna vid Finlands Bank & Ständerhuset) esitetään kumpikin rakennus, Suomen Pankin edessä oleva puistikko sekä Säätytalon tontti kokonaisuudessaan. Ratkaisu on symmetrinen ja noudattaa 1800-luvun lopussa tyypillisiä, mallikirjoista kopioituja sommitelmia. Sommitelmalla pyrittiin myös korostamaan rakennuksen symmetriaa sekä muodostamaan istutettu aukio Säätytalon ja Suomen pankin rakennusten väliseen tilaan Snellmaninkadun molemmille puolille. Takapihan nurmiparterrit ja niitä rajaavat sorakäytävät olivat selkeästi muotoiltuja ja keskeltä hyvin hallitsevia ja sielläkin korostui Olssonin suunnitelman symmetrisyys. Rakennusta rajaavat selkeälinjaiset puurivit korostivat alueen arvokasta ja puistomaista ilmettä osana ympäröivää kaupunkirakennetta. Istutussommitelmat olivat massoiltaan suuria ja tukivat rakennuksen hulppeaa mittakaavaa niin edessä kuin takana. Ne muodostivat myös selkeitä kokonaisuuksia, joilla jäsennettiin nurmiparterreja ja ohjattiin kulku sorakäytävillä. Istutusten tavoitteena oli myös vuoron perään sulkea ja avata näkymiä, sekä tehdä puistikosta yllätyksellinen.

Suunnitelmassa ei ole merkintöjen selityksiä tai mitään muutakaan suunnitelman sisältöön viittaavaa tekstiä, mikä oli jokseenkin tavallista tuon ajan suunnitelmille. Illustratiivinen esitystapa antaa vaikutelman varttuneista yksittäispuista, puuriveistä ja -ryhmistä, mutta symbolit vastaavat kooltaan pikemminkin vastaistutettuja taimia. Puuistutukset on suunniteltu monin paikoin niin lähelle toinen toistaan, ettei niillä käytännössä ollut tilaa kehittyä kauniisti ja sopusuhtaisesti, kun istutus mitoitettiin paikan päällä illustratiivisen suunnitelman mukaan.

Säätytalon portaikon molemmille puolille suunniteltiin symmetrisesti suuret pensasryhmät, joita kehystivät monilajiset puuryhmät kummaltakin puolelta. Symmetriaa korostettiin Kirkko- ja Rauhankatujen varteen istutettavilla puuriveillä, jotka jäsensivät samalla rakennuksen sivuille sommiteltuja, pitkänomaisia ja kapeita viheralueita. Niiden molempiin päihin, puurivin alle suunniteltiin pensasryhmät 2-4 yksilöstä. Vastaavanlaiset pensasryhmät suunniteltiin myös Säätytalon takapihaa rajaavien, Rauhan- ja Kirkkokadun vastaisten viheralueiden päihin. Säätytalon takaoville johti sorapintainen ajotie Kirkko- ja Rauhankadulta, jotta rakennuksen huoltoliikenne voitiin järjestään yksisuuntaisesti.

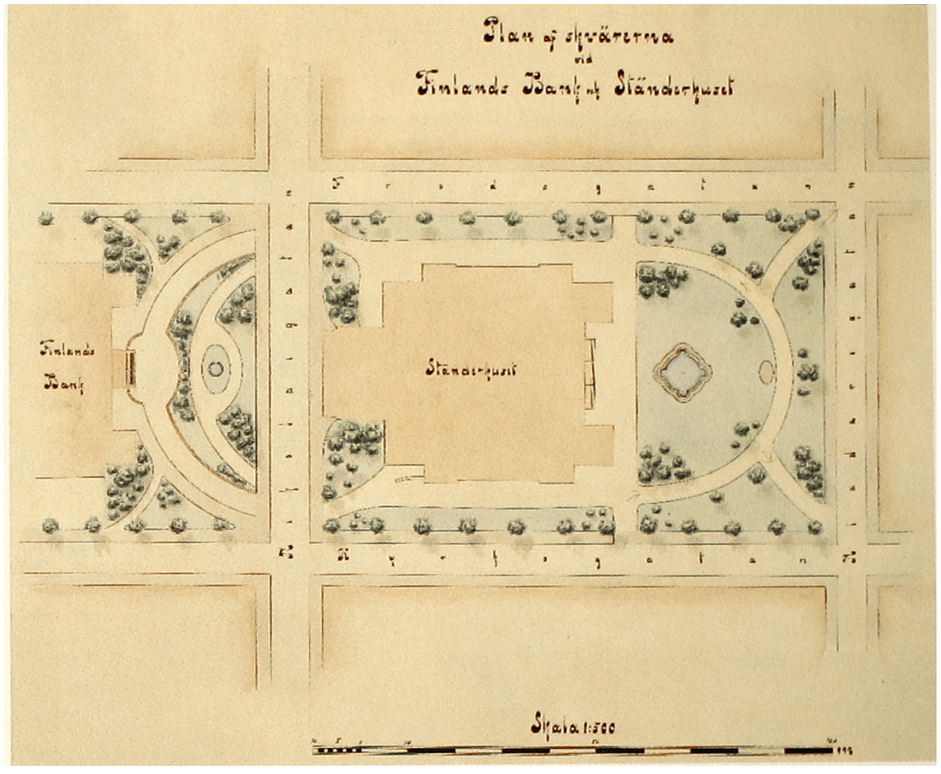

Kuva 4: Säätytalonpuistikon suunnitelma vuodelta 1892. Häyrynen Maunu: Maisemapuistosta reformipuistoon. Helsingin kaupunkipuistot ja puistopolitiikka 1880-luvulta 1930-luvulle, Helsinki-Seura 1994.

Säätytalon takapiha suunniteltiin istutusten kehystämäksi nurmiaukeaksi, jonka keskellä oli suuri ja korkea suihkulähde. Se sopi varsin hyvin rakennuksen mahtavaan mittakaavaan ja toimi samalla rakennuksen ilmanvaihtoa palvelevana rakenteena, mutta puistikossa suihkulähde vaikutti jättiläismäiseltä. Suihkulähdettä kiersi kapea sorakäytävä, jota reunusti istutus. Rakennuksen ikkunoista suihkulähdettä voitiin ihailla yläpuolelta, mutta puistikosta sitä katsottiin alaviistosta, eikä korkean altaan vesipeiliä nähnyt sieltä lainkaan. Siksi suihkulähteen luoma äänimaisema oli sitäkin tärkeämpi. Nurmiaukea jäsenneltiin puoliympyrän muotoiseksi kaarevalla sorakäytävällä.

Rakennuksen vastaisiin kulmiin suunniteltiin puu- ja pensasryhmät. Kaarevaa polkua rytmitettiin sisäpuolelta myös suihkulähteen akseliin sijoitetulla, soikealla kukkaryhmällä sekä puuryhmille, jotka sijoitettiin diagonaalisesti ympäröivien katujen risteykseen johtavien raittien kohdalle. Ulkokaaren puolelle suunniteltiin myös yksittäisiä puu- tai runkopensasistutuksia kulkua ohjaamaan.

Kuva 5. Säätytalon puistikko todennäköisesti vuonna 1906. Portaikkoa kehystävät, suuret pensasryhmät ovat kehittyneet nopeasti ja sopivat hyvin rakennuksen mittakaavaan. Etualalla näkyvät istutukset liittyvät Suomen pankin pihasommitelmaan. Valokuva Apollo, Helsingin kaupunginmuseo.

Diagonaaliraittia kehystettiin myös puu- ja pensasryhmillä Rauhankadun puolella molemmin puolin ja Kirkkokadun puolella toispuoleisesti. Rakennuksen välitön ympäristö suunniteltiin sorapinnalle sivuilta ja takaa. Puistikon raitit suunniteltiin niin ikään sorapintaisiksi mutta katuihin liittyvät jalkakäytävät kivettäviksi (Plan af skvärerna vid Finlands Bank & Ständerhuset).

Säätytalonpuistikon urakan työnjohtajana toimi mahdollisesti rakentamisen loppuvaiheessa Johan Walfrid Skogström (1867-1916). Hän toimi kenties myös ylläpidon työnjohtajana. Hän oli myös kotoisin Ruotsista ja sai puutarhurin koulutuksen Tukholman kuninkaallisilla koeistutuksilla. Hän muutti Suomeen 25-vuotiaana ja toimi Helsingin kaupungin puistotoimen työnjohtajana 1892-1896.

Sen jälkeen hän perusti oman puutarha-arkkitehtitoimiston Helsinkiin, jossa laadittiin suunnitelmat mm. Laakspohjan (Laxpojo), Oitbackan ja Koskenkylän (Forsby) kartanoihin ja Dalbyn ja Hvittorpin huviloihin. Häneltä jäi useita toimeksiantoja kesken, kun hän kuoli tapaturmaisesti junaonnettomuudessa vain 49-vuoden ikäisenä (Finska Trädgårdsodlaren 2/1917). Sen jälkeen hänen toimistonsa fuusioitui Olssonien puutarhasuunnittelutoimistoon.

Kuva 6. Säätytalonpuistikon takapiha suihkulähteineen todennäköisesti vuonna 1900. Oikeassa reunassa näkyy Säätytalon mittakaavaa noudatteleva kookas pensasryhmä. Suihkulähdettä kiertävän käytävän varressa on pienimittakaavaisia istutuksia. Valokuva Wasastjerna, Helsingin kaupunginmuseo.

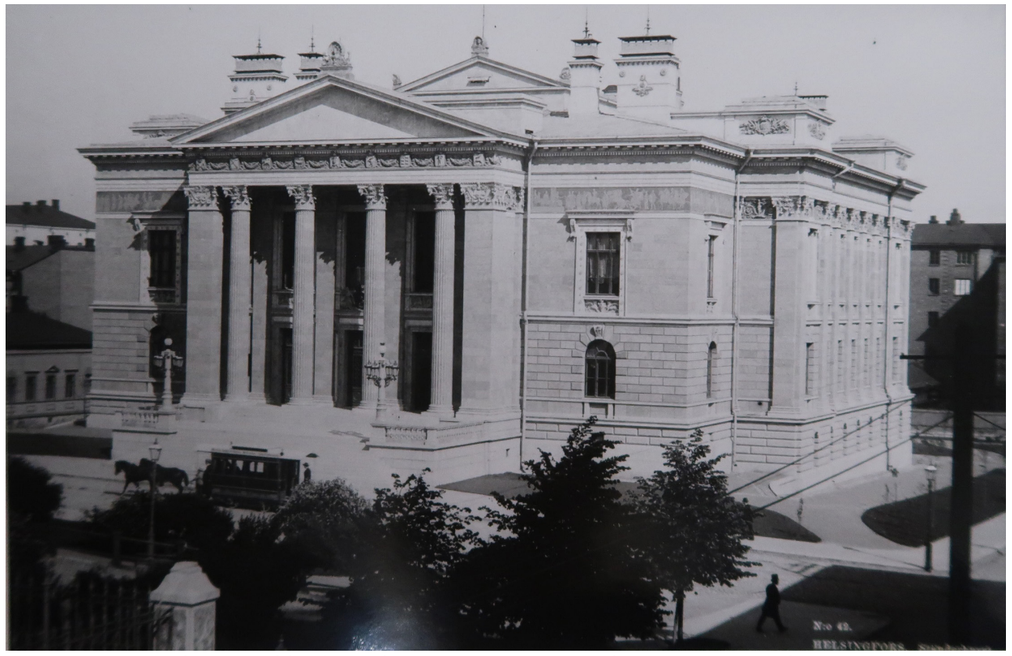

Kuva 7. Säätytalonpuistikko loppukesästä 1892. Nurmikot on viimeistelty ja puiden taimet istutettu. Säätytalon takapihan viimeistelty osa on rajattu vielä tilapäisellä puuaidalla. Valokuva Nyblin, Helsingin kaupunginmuseo.

1.3 Säätytalon puistikon rakentaminen ja varhaisvaiheet

Säätytalon puistikko rakennettiin pääosin 1891. Säädyt tekivät päätöksen sen suunnittelusta ja rakentamisesta 28.5.1891 ja Helsingin pormestari valtuutettiin käyttämään siihen enintään seitsemän tuhatta markkaa, mikä on nykyrahassa noin 30 000 euroa (Eduskunnan arkisto, kirjeenvaihtoa 1888-1910). Takapiha oli osittain nurmetettu ja sorakäytävät viimeistelty jo vuonna 1891, mutta etupiha oli vielä istuttamatta. Istutustyöt viimeisteltiin mahdollisuuksien mukaan vasta seuraavana vuonna. Vuonna 1893 otetusta kuvasta käy ilmi, että takapihalle oli rakennettu puuaita, joka rajasi istutetun puistikon Ritarikadun varressa jäljellä olevista puutaloista, sillä viimeiset niistä purettiin vasta 1895 ja silloin puistikko rakennettiin kiinni Ritarikatuun.

1895 puistikon viimeistelyvaiheessa istutettiin Ritarinkadun varteen kaksi jalavaa (Nya Pressen 30.7.1895). Ne ovat siellä vieläkin. Säätytalonpuistikon kasvilajit eivät käy ilmi Svante Olssonin suunnitelmasta eikä niistä tiettävästi ole säilynyt luetteloita. Vanhoista valokuvista voidaan kuitenkin tehdä päätelmiä. Lisäksi vanhoissa sanomalehtiartikkeleissa on viittauksia Säätytalon puistikon kasvilajistoon, mutta sanomatoimittajan mainitsemat kasvilajit voivat olla pikemminkin suuntaa antavia kuin täsmällisiä. Säätytalonpuistikkoon istutettiin lehmuksen, vaahteran, jalavan, riippasaarnen ja koivun taimia (Nya Pressen 30.7.1895). Betula alva laciniata on Ruotsista kotoisin oleva rauduskoivun muunnos, joka kehittyi itsestään koekentällä Tukholmassa 1830-luvulla. Alta hopeanhohtoiset lehdet tekevät tämän sen erityisen kauniiksi ja tästä koivun lajikkeesta istutettiin komeita yksilöitä Tähtitorninmäelle ja Säätytalonpuistikkoon (Lördagsqvällen 15.6.1895).

Säätytalon pääportaikon molemmille puolille istutettiin syreeniryhmät. Kummankin syreeniryhmän ulkolaidalle istutettiin riippasaarni sekä yksittäin edellä mainittu koivun lajike. Lisäksi tontin ulommaiseen kulmaan istutettiin rauduskoivut: Kirkkokadun puoleiseen kulmaan yksittäin ja Rauhankadun puoleiseen kulmaan ryhmänä, jota pian jouduttiin harventamaan, sillä puilla ei ollut riittävästi kasvutilaa.

Riippasaarnet uusittiin vanhojen valokuvien mukaan myös pian ainakin portaikon pohjoispuolelle ja 1930-luvun alkuun mennessä riippasaarni ja hopeanhohtoinen koivu olivat kadonneet myös portaikon eteläpuolelta ja niiden tilalle oli istutettu puistolehmus. Sen ja syreenien väliin oli 1950-luvulle tultaessa istutettu myös mahdollisesti purppuratuomi. Noihin aikoihin riippasaarni poistettiin portaikon pohjoispuolelta. Kirkko- ja Rauhankadun sivuille istutettiin lehmusrivit.

Säätytalon takapihalle rakennuksen vastaisiin kulmiin istutettiin puu- ja pensasryhmät, joissa oli pikkupuiden, runkopensaiden ja tavallisten pensaiden lisäksi riippasaarnet. Kaaren muotoisen puistokäytävän rajaamalla puolipyöreän nurmikon diagonaalikäytävien kohdalle istutettiin lisäksi symmetrisesti puuryhmät, joihin sisältyi hopeanhohtoinen koivu, koristekirsikka ja riippasaarni. Vanhan valokuvan mukaan puut istutettiin niin lähelle toisiaan, ettei niille käytännössä jäänyt kasvutilaa. Ryhmät harvennettiin pian eri tavalla ja niiden luoma visuaalinen symmetria katosi.

Suihkulähteen ympärille istutettiin vanhojen valokuvien perusteella kukkaryhmiä ja myöhemmin syreenejä, mutta ne eivät näytä menestyneen siinä kovin hyvin. Vuoteen 1920 mennessä ne olikin jo poistettu. Suihkulähteen akseliin suunnitelmassa osoitettu kukkaryhmä jäi ehkä toteutumatta, sillä sitä ei näy Signe Branderin 1907 ottamassa valokuvassa. Suihkulähteen akselin Ritarikadun puoleiseen päähän istutettiin koivu.

Kuva 8. Säätytalon pääportaikkoa kehystävät puu- ja pensasryhmät vuonna 1929. Syreenit on hoidettu runkopensaina. Vasemmassa reunassa on vielä riippajalava, mutta kuvan oikeasta laidasta käy ilmi, että portaikon eteläpuolelta se on jo poistettu ja korvattu lehmuksella. Valokuva Havas, Helsingin kaupunginmuseo.

Säätytalonpuistikon perenna- ja kesäkukkaryhmistä ei ole erityisiä tietoja, eikä niistä ole säilynyt tarkkoja valokuvia. Matalissa Teppich- kukka- ja lehtiryhmissä pyrittiin 1800-luvun puolella vielä luomaan vahvoja värien kontrasteja, mutta 1900-luvulla ne korvattiin luonnollisemman näköisillä ja vähän korkeammilla kukkaryhmillä, joiden lajiston kasvutapa ja värit tukivat toinen toistaan (Nya Pressen 20.6.1906). Canna `Königin Charlotte´sta tuli 1890-luvulla suosittu muotikasvi, kun sitä alettiin tuottaa 1894 stuttgartilaisella Fitzerin taimistolla (Nya Pressen 30.7.1895). Vuonna 1903 Säätytalon luo oli istutettu kukoistus- ja kaunistuskasveja, eli kesäkukkia ja perennoja 679 kappaletta. Saman vuonna oli kaupungin varapuutarhaan lisätty 113 000 kappaletta kasveja, joista suurin osa otettiin käyttöön ennen syksyä kaupungin istutuksissa (Puutarhalehti 01.09.1903).

Puistikkoon aseteltiin 1900-luvun alussa Helsingin kaupungilla vieläkin käytössä olevia koivunjalkapenkkejä. Malli on saanut nimensä penkin tyylitellyistä, valurautaisista jaloista, joita muistuttavat väriltään ja muotokieleltään visakoivun runkoa. Penkin puinen istuinosa on peittomaalattu vaalean vihreäksi. Myöhemmin 1960- ja 1970-luvulla siellä käytettiin myös Göteborg-penkkiä, jonka oli kokonaan niin metalli- kuin puuosiltaan vaaleanvihreä. Suomen pankin puolella on 1920- ja 1930-luvuilla käytetty mallia, joka muistuttaa Helsingin kaupungin nykyistä Kaivopuiston puupenkkiä.

Nurmiparterrit rajattiin sorapintaisista käytävistä kaksin- tai kolminkertaisella köydellä ja myöhemmin teräsvaijerilla, joka viritettiin noin puolen metrin korkuisiin rautaputkiin. Putket lienee maalattu myös vaaleanvihreiksi. Helsingin kaupungin taloushallinnosta vastannut organisaatio, drätselkammaren tilasi puistotoimelta Säätytalonpuistikon hoidon 30.6.1892 kuudella sadalla markalla vuodessa, mikä vastaa nykyrahassa noin 2 700 euroa (Eduskunnan arkisto, kirjeenvaihtoa 1888-1910). Vuonna 1910 hoitokustannusten varaus nostettiin 1 170 markkaan, mikä vastaa noin nykyisin noin viittä tuhatta euroa (Hufvudstadsbladet 8.4.1910).

1910-luvun lopulla puistikon hoito siirrettiin kaupungilta valtion kiinteistölaitoksen vastuulle, mutta silloin hoitotyöt laiminlyötiin ja puistikko meni nopeasti huonoon kuntoon. Puistikko oli miltei koko kesän 1919 vailla istuimia, sillä kaupungin sinne toimittamat penkit olivat mystisesti kadonneet. Säätytalon ylikamreeri oli sitä mieltä, ettei valtion kiinteistölaitos ole vastuussa penkkien asentamisesta puistoon eikä niitä varten ollut varattu määrärahoja (Hufvudstasbladet 12.7.1919).

Keväällä 1920 Helsingin kaupunki otti jälleen vastatakseen hoitotöistä ja sopi Säätytalon ylikamreerin kanssa 16 550 markan kunnostustöistä, mikä vastaa nykyrahassa noin seitsemää tuhatta euroa. Lisäksi vuosittaisen hoidon kustannuksiin varattiin 5 850 markka eli noin 2 500 euroa nykyrahassa (Hufvudstadsbladet 29.2.1920).

Kuva 9. Säätytalonpuistikon takapiha noin 1907. Suihkulähteen ympärillä on vielä vaatimattomia kukkaryhmiä ennen kuin ne korvattiin syreeni-istutuksella. Kuvan keskellä ja oikeassa alalaidassa näkyvät riippasaarnet. Kuvassa oleva naishenkilö istuu alkuperäisellä koivunjalkapenkillä. Museovirasto.

Säätytalonpuistikon Nikolain- eli nykyisen Snellmannin- ja Kirkkokadun vastaiseen kulmaan oltiin aikeissa asentaa puhelinkoppi vuonna 1912 (Uusi Suometar 24.9.1912). Snellmannin rintakuva asennettiin puistikon samaiseen kulmaan, melko lähelle puhelinkoppia vuonna 1921 (Huvudstadsbladet 29.4.1921). Vuonna 1926 Snellmannin patsaan ympäristön ruohokenttien kapeat reunusryhmät oli istutettu suippopunanokalla (Achyrantes Linden) ja reunustettu jäkkärällä (Gnafalium Lanatum). Noin kolmen metrin päässä oli ryhmässä istutuksia, joissa oli paradööreinä eli katseenvangitsijoina rungollisia krysanteemejä (Chrysantemum frutescens), aluskasviksi oli istutettu suippopunanokkaa ja reunassa näissäkin jäkkärä (Puutarha-lehti 1926 01.11.1926 no 11). Nykyisin Säätytalon kulmassa on Leo Mechelinin rintakuva, sillä Snellmannin muistomerkki siirrettiin kadun toiselle puolelle Suomen Pankin eteen, kun siinä olevat vesialtaat korvattiin monumentaalisella portaikolla.

Heinäkuun alussa 1929 riehunut myrsky kaatoi Säätytalonpuistikon Ritarinkadun puoleiselta sivulta vanhan vaahteran (Svenska Pressen 8.7.1929). Säätytalonpuistikon alkuperäinen sommitelma oli olemassa vielä 1943 otetussa ortokuvassa.1950 otetussa valokuvassa Säätytalon eteen, jalkakäytävän ja ajoradan rajapintaan on asennettu neljä lipputankoa (ks. kuva tämän raportin kannessa).

1.4 Säätytalon puistikon kausi- ja täydennysistuksia 1920-luvulta 1940-luvulle.

Helsingin kaupunkiympäristötoimialan arkistossa on säilynyt luettelo Säätytalonpuistikkoon vuodesta 1926 vuoteen 1949 tehdyistä kausi- ja täydennysistutuksista. Niistä käy ilmi, että puistikon kukkapenkkeihin istutettiin pääsääntöisesti yksivuotisia kesäkukkia.

Kesällä 1927 ja 1935 puistikkoon istutettiin heliotrooppeja matalana, mattomaisena istutuksena, joka korostettiin muutamalla rungollisella yksilöllä sekä hopealehti-reunuksella. Helitrooppi on vaniljalta tuoksuva, sinilila-kukkainen perinteinen kesäkukka, jota käytetään paitsi ruukkuistutuksissa myös kukkaryhmissä. Kukinnot ovat näyttävät.

Suikat lehdet ovat tummanvihreät ja mattapintaiset. Sen korkeus on 30-50 cm ja se suosii aurinkoista tai puolivarjoista, tuoretta kasvupaikkaa. Hopeavillakko (Cineraria maritima tai nyk. Centaurea cinararia tai Jacobea maritima) on pystykasvuinen ja erittäin helppohoitoinen kesäkukka. Sillä on koristeelliset hopeisen nukan peittämät liuskottuneet lehdet. Hopeavillakko kestää hieman kylmyyttä ja se on suosittu ruukkukasvi sekä perinteisten kesäkukkaryhmien reunuskasvi. Sen korkeus on 20 cm ja se suosii aurinkoista tai puolivarjoista kasvupaikkaa.

Kuvat 10 ja 11. Heliotrooppi on perinteinen siniliilan värinen kesäkukka. Sen reunuskasvina käytettiin usein hopeavillakkoa.

Kuvat 12 ja 13. Pelargoniat `Kuningatar Olga´ ja `Madame Salleron´.

Kesällä 1928 olivat vuorossa pelargoniat eli pielikit `Kuningatar Olga´ ja `Madame Salleron. Kuningatar Olgalla on helakanpunaiset puolikerrotut kukat ja laikukkaat, vähän sairaan näköiset lehdet. Niitä on edelleen Upsalan kasvitieteellisen puutarhan kokoelmissa sekä Julita Gårdissa Södermanlandissa. Oikealta nimeltään Pelargonium `Madame Salleron´ on vanha pielikkilajike vuodelta 1877. Sillä on valkoraitaiset lehdet ja eteerinen, orvokkimainen punainen kukka. 1930 istutettiin myös pielikkejä, mutta Kuningatar Olga korvattiin lajikkeelle `Madame Zagé´.

Kesällä 1929 Säätytalonpuistikossa kukkivat keltaiset ja punaiset tulppaanit `Mon Tresor´ ja `Vermillion Brilland´. Kesällä 1931 Säätytalonpuistikkoon istutettiin sommitelmat kukontöyhdöstä ja sitä reunustavasta kirjopunalehdestä.

Kuva 14. Kukontöyhtö.

Kukontöyhtö Celosia argentea on perinteikäs kesäkukka, jolla on töyhtömäiset, pitkät, monihaaraiset kukinnot. Värivalikoimassa on keltaisen, punaisen, liilan ja ruskeanpunaisen sävyjä ja se on noin 20-40 cm korkuinen. Lisäksi puistikkoon istutettiin lohen värisiä ruusuja. 1936 istutettiin myös kukontöyhtöä, mutta reunuskasvina oli hopealehti.

Kuvat 15 ja 16. Leijonankita ja leukoija.

1932 Säätytalonpuistikossa kukkivat lilanpunakukkaiset verenpisarat Fuchsia `Lord Byron´. Niitä istutettiin matalaan mattoistutukseen ja korostettiin muutamilla rungollisilla yksilöillä. Reunuskasvina käytettiin jäkkärää Gnaphalium lanatum, joka on matala hopeanhohtoinen ja lamoava perenna, jota voi käyttää vapaamuotoisena reunuksena tai leikattuna kukkaryhmän reunuskasvina. Kesäksi 1933 istutettiin vastaavanlainen sommitelma.

1934 puistikossa kukkivat leukoijat, leijonankidat ja valkopunakukkaiset verenpisarat Fuchsia `Göteborskan´, jotka reunustettiin hopealehdellä. Leijonankita Antirrhinum majus on tähkämäinen, runsaskukkainen ja helppohoitoinen kesäkukka, jolla on laaja väriskaala. Sen kukinnon korkeus on 40-60 cm, mutta on olemassa paljon korkeampiakin lajikkeita. Leukoija Matthiola on tuoksuva, useissa eri väreissä saatava kesäkukka, jonka korkeus on noin 40 cm.

1936 vuorossa olivat tulppaanit `Boule de Neige´ ja `Couler Cardinal´. Vuonna 1946 puistikkoon istutettiin verenpisaroita Fuchsia `Koralle´, jotka rajattiin hopealehdellä ja koristeltiin runkokrysanteemeilla. 1947 istutettiin mattomaiset sommitelmat krysanteemeista Chrysantemum fruticosa, joka rajattiin suippopunanokalla Achyrantes Lindenii. Luettelon mukaan Säätytalon puistikkoon istutettiin pylväshaapa 1948, mutta se ei ole säilynyt nykypäivään (Luettelo Helsingin kaupungin puistoihin istutetuista kukkasipuleista ja kasveista 1926-1949). 1949 istutettiin ryhmät sievikeistä Lobelia fulgens, jotka rajattiin hopealehdellä.

Kuva 17. Suippopunanokka.

2. Säätytalonpuistikon kehitys 1950-luvulta nykypäivään

1960-luvulla Säätytalon takapiha otettiin leikkipuistokäyttöön ja sinne rakennettiin sorapintainen leikkipaikka. 1970-luvun alkuun saakka se oli vielä melko pieni, osittain suorakaiteen muotoinen alue suihkulähteen edessä, jossa oli pari hiekkalaatikkoa ja istuimia. Kaaren muotoinen raitti oli muutettu osaksi sorakenttää, mutta sen ulkosivuilla olevat nurmikot olivat vielä olemassa. Suihkulähteen akselissa oli tuolloin myöhemmin rakennettu raittiyhteys Ritarikadulle ja sen keskellä vanha koivu.
1970-luvun alussa leikkipaikan ympärille pystytettiin panssariverkkoaita, mikä korvattiin vuosikymmenen lopulla puuaidalla, kun leikkipaikkaa laajennettiin Säätytalon kunnostustöiden jälkeen.

Viimeinen kunnostustyö ajoittuu vuodelle 1997, kun leikkipuiston ympärille asennettiin nykyinen, katujen rajapinnassa sijaitseva aita portteineen sekä rakennettiin pieni, paviljonkimainen katos. Leikkipaikan kunnostussuunnitelma laadittiin Helsingin Rakennusviraston Puisto-osastolla 1996 ja se on Eva-Lisa Telenin signeeraama. Kunnostuksen yhteydessä kaarevan polun ulkoreuna rajattiin massiivisella katureunakivellä ja sisäkaari osoitettiin maahan upotetulla nupukiviraidalla. Suihkulähde rajattiin leikkialueen ulkopuolelle em. hevosenkengän muotoisella aidalla sekä sitä tukevalla pensasaidalla. Suunnitelman mukaan asennettiin myös pikkuruinen vesileikkipaikka pumppuineen ja kaivoineen sekä istutettiin vihervuoden 1996 muistopuut.

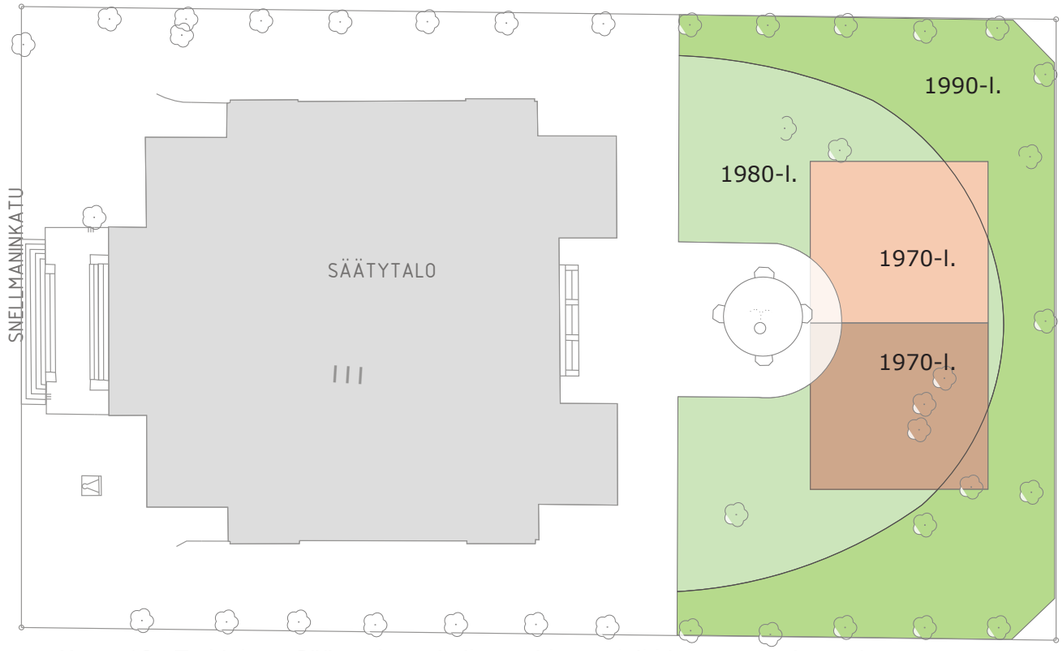

Kuva 18. Tutkielma Säätytalonpuistikon aidatun leikkialueen laajenemisesta neljässä vaiheessa 1970-luvun alkupuoliskolta 1990-lopulle.

Kuva 19. Leikkialue 1970-luvulla kertaalleen laajettuna. Valokuva Aalto, finna.fi - arkkitehtuurihistorian opetuskuvat.

Kuva 20. Säätytalonpuistikon leikkipaikka 1980-luvun alussa. Aitausta oli laajennettu sitten 1970-luvun, mutta se ei ollut vielä katujen rajapinnassa. Valokuva Alanco, finna.fi - arkkitehtuurihistorian opetuskuvat.

3. Säätytalonpuistikon nykytilanne ja asemakaava

Säätytalon puistikko sijaitsee Kruunuhaassa Snellmaninkadun, Ritarikadun, Rauhankadun ja Kirkkokadun välissä. Nimensä se on saanut Säätytalosta, jonka piha-alueeksi puistikko mielletään. Rauhankadun ja Kirkkokadun puolilla puistikkoa rajaavat lehmusrivistöt, jotka rajaavat kadunvarsipysäköinnin pois puiston näkymistä. Säätytalon etupiha ja vastapäisen Suomen pankin piha muodostavat aukiomaisen kokonaisuuden, jonka läpi kulkee Snellmaninkadun ajoneuvoliikenne. Säätytalon rakennus jakaa sitä ympäröivät puistoalueet selkeästi itsenäisiksi osikseen, joita kuitenkin em. lehmusrivit sitovat yhteen. Puistikon itäpuolella kulkee Ritarikatu, jossa ajoneuvoliikenne on sallittu vain huolto- ja pelastustarkoituksessa. Tällä hetkellä puistikon ilmeen hallitsevin elementti on leikkipaikka, jonka toiminnot, välineet ja pintamateriaalit ovat levittäytyneet lähes koko alueelle.

Säätytalon puistikon rajautuminen tai laajuus ei ole muuttunut vuosien saatossa, sillä sitä ympäröivä kaupunkirakenne on säilynyt samanlaisena. Puistikon sijoittuminen osaksi tiivistä vanhaa suojeltua rakennuskantaa, valtio-omistus ja kaavamerkintä Y ovat turvanneet sen säilymisen. Se avaa kaupunkitilaan omalle aikakaudelleen tyypillisen julkisen rakentamisen arvokkuutta lisäävän alueen, joka sijoittuu asemakaavassa hallinto- ja virastorakennusten korttelialueelle. Kaava on päivitetty viimeisimmän kerran 1988. Puistikko sijoittuu osaksi laajempaa suojeltua kokonaisuutta, jonka määritelmä on ”Alue, joka on historiallisesti, kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja kaupunkikuvallisesti arvokas. Tällä alueella ei suojeltaviksi määrättyjä rakennuksia, rakennusten osia, aitoja, ulkoportaita, muistomerkkejä, puurivejä tai kiveyksiä saa muuttaa, purkaa tai hävittää niin, että kohteen tai sen ympäristön rakennustaiteellinen tai kulttuurihistoriallinen arvo vähenee. Tällä alueella on ennen rakennusluvan hakemista pyydettävä lausunto Helsingin kaupunginmuseolta ja varattava museovirastolle tilaisuus lausunnon antamiseen.”

Asemakaavassa suojeltua suihkulähdettä kiertää puolikaaressa ”sp”-alue, joka tarkoittaa ”säilytettävä tai istutettava puurivi”. Tämä suojeltava puurivi-merkintä on sikäli mielenkiintoinen, että kyseisisen puolikaaren kohdassa ei minkään ajanjakson suunnitelmassa ole esitetty puuriviä eikä siinä myöskään sellaista ole ollut tai ole nykyäänkään istutettuna. Vastaava merkintä kaavassa on sekä Rauhankadun että Kirkkokadun reunustoilla kasvavilla lehmuksilla, jotka puolestaan ovat olleet osa alkuperäistä sommitelmaa. Ehkä tällä merkinnällä on pyritty takaamaan alkuperäisen sommitelman kaarimuodon yleispiirteinen säilyminen, ja puurivin osoittaminen siihen on ollut kaavanlaatijan ratkaisu.

Puistikko on kaavassa muutoin merkitty ”istutettavana alueen osana” sekä h-merkinnällä; Alueen sisäiselle huoltoliikenteelle varattu alueen osa.

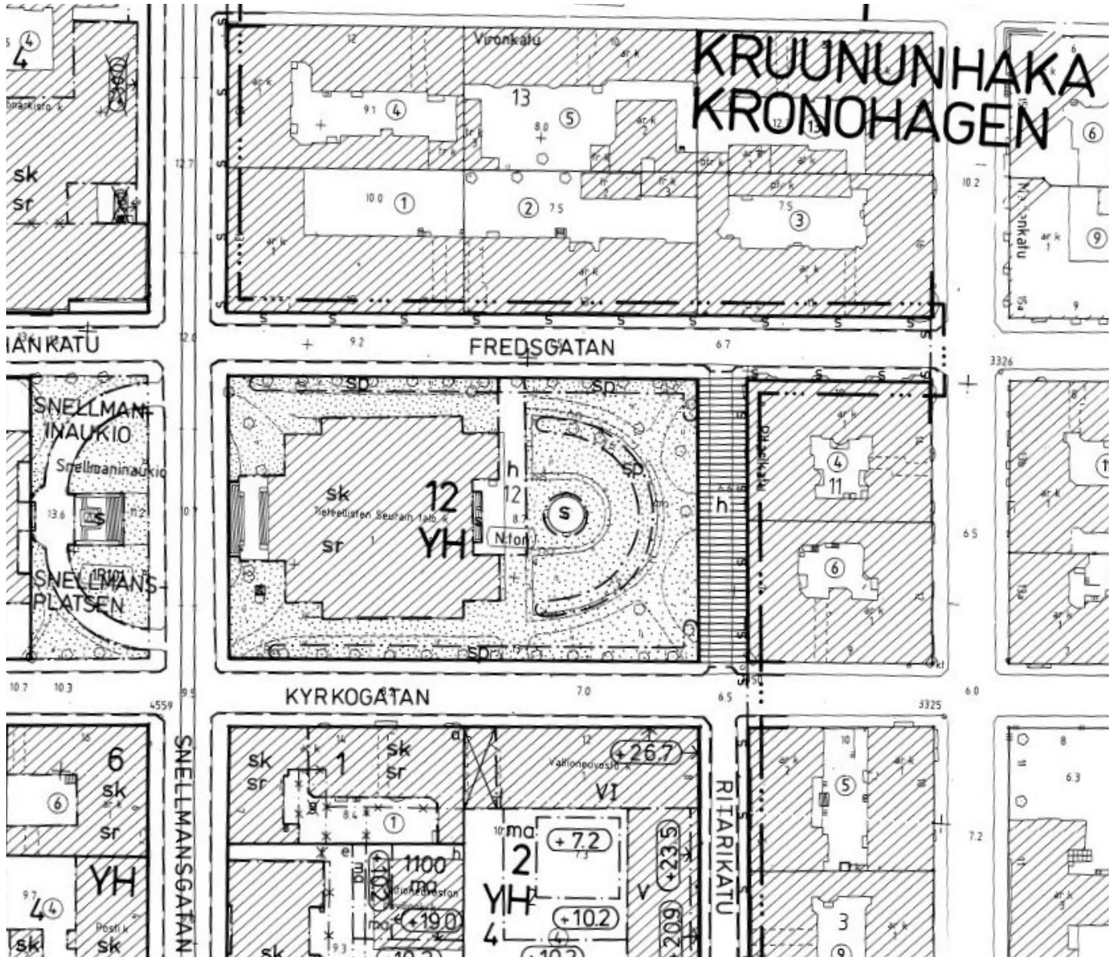

Kuva 21. Ote voimassa olevasta asemakaavasta. Helsingin kaupungin karttapalvelu. https://kartta.hel.fi/helshares/kaavapdf/8980.pdf

Kaupunkirakenteen muutoksen sijaan puistikon ilmeeseen on tätäkin enemmän vaikuttaneet sen käyttötapojen muutokset, etenkin leikkipaikan sijoittaminen puistikkoon ja ylläpidon tason muutokset. Nämä muutokset ovat vaikuttaneet voimakkaasti siihen, että alkuperäisen tilasommitelman piirteistä on säilynyt vain vähän havaittavina nykypäivään.

Puiston rakenteissa, kasvillisuudessa ja pintamateriaaleissa näkyvät ajalliset kerrostumat; niitä on uusittu tarpeen vaatiessa. Puistikko koostuu tällä hetkellä eri vuosikymmenten suunnitelmien ja käyttötapojen säilyneistä piirteistä. Tämän vuoksi puiston ilme ja alkuperäisen suunnitelman sommitelman muodot ja ideat ovat havaittavissa vain, mikäli sen piirteet ovat tuttuja.

3.1 Kasvillisuus ja pintamateriaalit

Kasvillisuuden nykytilassa nähtävissä voimakkaasti puistikon eri vuosikymmenet. Kirkko- ja Rauhankadun lehmuksia on uusittu yksittäin kahdessa vaiheessa, sillä inventoinnissa niitä todettiin olevan kolmessa eri ikäryhmässä. Tämä sama periaate kulkee läpi koko puistikon kasvillisuuden, siitä osia on uusittu vuosikymmenten saatossa eri vaiheissa. Kasvillisuuden uusimisen vaiheittaisuus näkyy myös alkuperäisen hyvinkin puistomaisen mutta symmetrisen ilmeen puuttumisessa. Puistikon käyttö nykyisellään leikkipaikkana on vaikuttanut merkittävästi kasvillisuuden kuntoon. Kivituhkan ja nurmialueiden rajat ovat paikoitellen vaikeasti hahmotettavia, leikkialueen selkeän rajan puuttuessa. Kasvillisuus on saanut osansa leikkivien lasten käsistä; pensaiden alimmat oksat ovat löytäneet tiensä osaksi leikkejä ja juuristojen suodatinkankaat ovat kaivettu esiin leikkien lomassa. Kasvillisuuden yleisilme nykytilassaan on sekava ja kunto vaihteleva.

Suurien puiden osalta ilme on säilynyt vuosikymmenten läpi samanlaisena; lehmukset reunustavat puistikkoa ja yhdistävät Säätytalon etu- ja takapihaa. Säätytalon etuosan puusto ja kasvillisuus on kokenut muutoksia vuosien saatossa ja nykytilassa siinä on ainoastaan kesäkukkaistutuksia. Portaita reunustaneet syreenit on poistettu ja tilalla oli tarkastelun ajankohtana vain mullos, joka ei ole vielä nurmettunut. Portaikon pohjoispuolen riippasaarnissa on mittava runkovaurio. Eteläpuoleisen riippasaarnin rungossa on myös pieni repeämä. Varsinaisen puistikon rakennuksen puoleisissa sisäkulmissa on vuoden 1995 istutussuunnitelmassa näkyvät pikkujasmikeryhmät, joiden alla oleva kuorikate on levinnyt paikoitellen kivituhka-alueelle. Ritarikadun varrella on kaksi suurta jalavaa, joiden välissä lähes rakennuksen keskiakselilla on koivu. Leikkipaikan keskeiseen osaan on istutettu kolme rusokirsikkaa, jotka ovat 2016 vihervuoden muistopuita. Puistikon käytävät ja ns. leikkipaikka-alue ovat kivituhkaa. Kivituhka on väriltään punertavaa ja teräväreunaista. Kulttuurihistoriallisessa ympäristössä perinteinen pintasora on pyöreäreunaista.

Puiston kaariaiheen nykytilassa muodostaa graniittinen nurmialueita rajaava reunakivi ja kivituhka-alueen läpi kulkeva kaksinkertaisen nupukiviraidan muodostama kaari. Sekä reunakivi että nupukivien raita ovat osittain hautautuneet kivituhkan alle, joka on levinnyt myös ympäröiville nurmialueille. Kaikkien aitojen alle sijoittuu vaihtelevasti joko nupu- ja noppakivien yhdistelmäraidat tai yhden noppakiven raita. Kiveysraidat ovat pitkälti vajonneet nurmen tai kivituhkan alle, eivätkä luo teräväpiirteisiä reunuksia materiaalien välille kuten niiden todennäköisesti oli tarkoitus. Rakennuksen pohjoispuolella on melko uuden oloinen pyöräpysäköintipaikka, jonka pintamateriaalina on käytetty noppakiveä runkolukittavien telineiden alla. Noppakiveä ei ole ympäristössä muutoin käytetty laajemmin. Pyöräpysäköinnin itäpuolella olevan roskakatosrakennuksen edusta on puolestaan nupukiveystä, jota on myös puistikon koillis- ja kaakkoiskulmien sisäänkäyntialueilla.

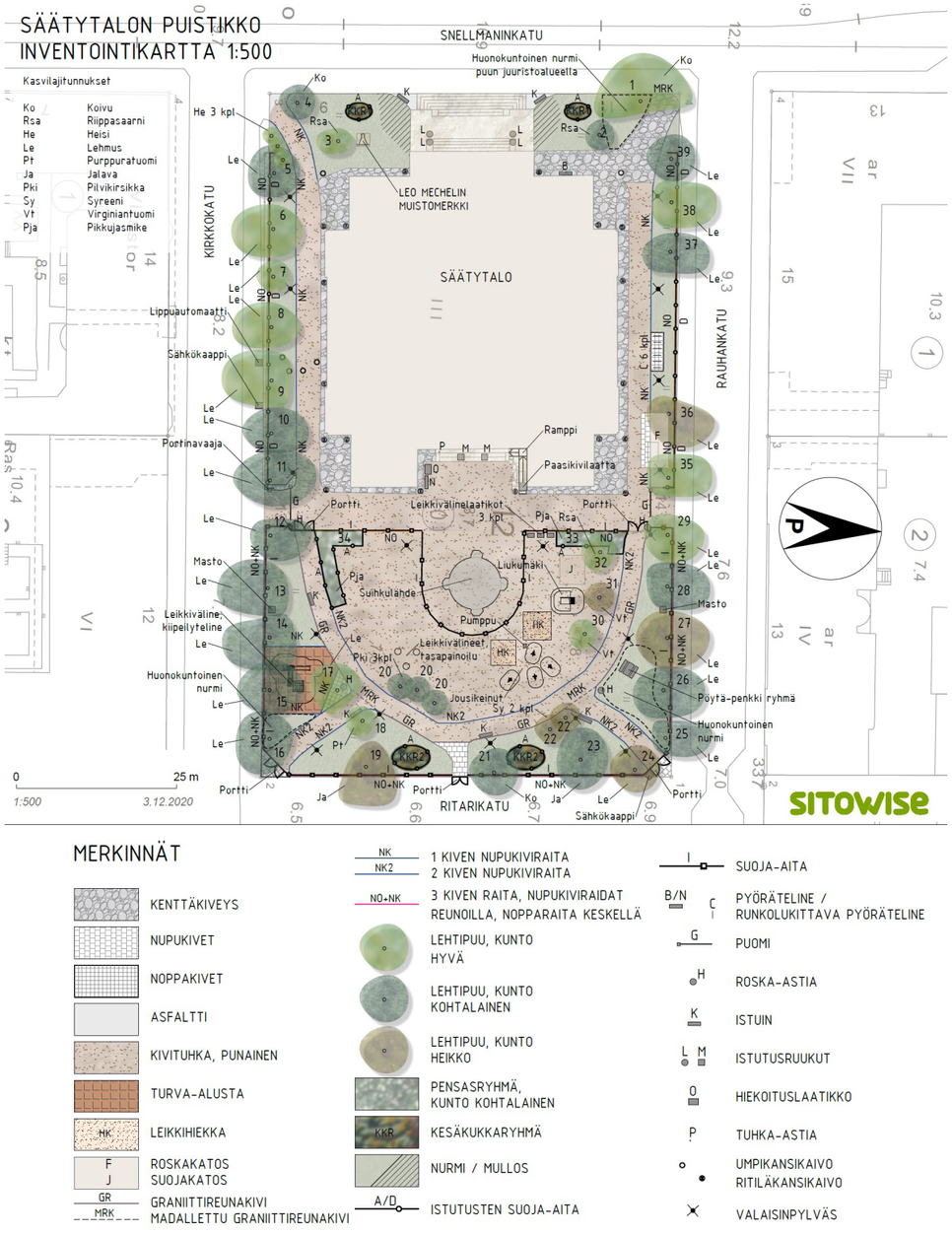

Kuva 22. Säätytalonpuiston nykytilaa esittävä inventointikartta.

Säätytalon rakennusta kiertää kenttäkiveys. Kenttäkiveys jatkuu myös rakennukselta luoteeseen johtavan raitin pinnoitteena. Koko alueen maakosteaan betoniin asennettu kenttäkiveys on raekooltaan liian suurta kulttuuri historialliseen ympäristöön; pienempi kivikoko muistuttaisi enemmän vanhaa mukulakiveä. Kenttäkiveys on paikoitellen kärsinyt. Koko puistikon, rakennuksen vierustan ja edustan kaivojen ympärillä on graniittiset ristipäähakatut reunakivet.

Kuva 23. Portaikkoa kehystävät, kerrokselliset ja suurimittakaavaiset istutukset on poistettu ja korvattu matalilla kesäkukista istutetuilla Teppich-aiheilla, joissa on myös matalia runkopensaita. Sitowise Oy.

Kuva 24. Säätytalonpuistikon leikkipaikka nykyisin. Suihkulähteen akseliin on istutettu jälleen koivu vanhan, kaadetun puun tilalle, mutta kumpikaan niistä ei ole osa Olssonin alkuperäistä suunnitelmaa tai toteutusta. Suihkulähteen kunnostus oli kuvaa otettaessa kesken ja työmaata suojaavat vaneriseinät oli koristeltu lasten omilla maalauksilla. Sitowise Oy.

3.2 Kalusteet, varusteet ja rakenteet

Nykyisten kalusteiden, varusteiden ja rakenteiden; kuten aitojen ja leikkivälineiden ilme on voimakkaasti 1990-luvulta. Leikkivälineet sijoittuvat koko takapihan alueelle, minkä johdosta olettavasti leikkialueen kivituhka on levinnytkin pitkin koko puistikkoa. Leikkivälineiden ilme ei ole yhtenäinen ja niiden sijoittelu vaikuttaa sattumanvaraiselta. Leikkialueelle sijoittuu vesipumppu, jonka ympärille on 1990-luvulla rakennettu kivinen vesileikkialue. Vesileikkialueen kiveys on kuitenkin hautautunut kivituhkaan tai poistettu.

Aitojen yleisilme on vaihteleva; osa aidoista on arkkitehtitoimiston Helander – Leiviskä suunnittelemia ja osa istutusten suoja-aidoista Helsingin kaupungin suosimia malleja 1990-luvulta. Aitojen yleisilme näyttää monin paikoin kärsineeltä ja aidat ovat tyyliltään poikkeavia rakennuksen, suihkulähteen ja puistoalueiden arkkitehtuurista. Leikkialuetta rajaa korkeampi aita, jossa on portit. Sen asentamiseen liittyvä suunnittelu oli riittämätöntä ja myöhemmin puiden juuristo on liikutellut pylväitä, joten kokonaisvaikutelma on varsin epäryhdikäs. Aita muodostaa kaaren suihkulähteen ympäri rajaten sen leikkipaikan ulkopuolelle. Muuta puistikkoa, eli Rauhankadun ja Kirkkokadun puolta, rajaa saman tyylinen matalampi aita. Istutusten suoja-aidat vaihtelevat; pintamaali on paikoin kulunut pois ja niissä on ylläpidon aiheuttamia törmäysvaurioita.

Osana leikkipaikkaa toimii katos-/sadesuojarakennus, joka on V. Helanderin ja J. Leiviskän suunnittelemalta ajalta 1990-luvulta. Katoksen säleikköseiniin on suunnitelmissa esitetty köynnöksiä, joita siellä ei ole nykyisellään ole. Säleikköseinät ovat paikoitellen rikkoutuneet ja maalipinta on kulunut. Katos ei mittakaavallisesti eikä sijainnillisesti tue leikkipaikan toimintoja, lelulaatikot sen sijaan ovat tarpeellisia. Leikkipaikan keskeiset alueet eivät näy katoksesta, se pinta-alaltaan riittämätön leikkitoimintoihin eikä se oli edes kovin tarpeellinen päiväkotiaitauksessa, sillä lapset puetaan aina sään mukaisesti.

Puistikon roska-astioiden tyyppi on yhtenäinen, mutta väri vaihtelee. Rakennuksen pohjoispuolelle sijoittuu tumman harmaa ovellinen ja lukittava roskakatos. Roskakatos on ritiläverhoiltu ja sen ilme on melko huomaamaton. Puistikon nykyinen penkkityyppi ei ole yleisesti käytössä historiallisissa kohteissa Helsingissä ja penkkien puuosat ovat pitkälti kuluneet. Istutusruukuissa ei ole yhtenäistä tyyppiä vaan niiden malli, materiaali ja väritys vaihtelee.

Kuva 25. Vanha kaariaihe on säilytetty leikkikentän sommitelmassa reunakiven ja maanpintaan upotetun nupukiviraidan muodossa. Sorapinta, kiveykset ja turva-alustat ulottuvat kuitenkin sen molemmille puolille, joten aihe ei erotu käytännössä kovin selvästi. Reunakivi on myös varsin raskas ja katumainen materiaali pieneen puistikkoon. Sitowise Oy

3.3 Valokuvavertailut

Vanhojen valokuvien ja nykytilan kesällä 2020 vertailulla on selvitetty puistoalueelle tehtyjä muutoksia, jotka ilmenevät seuraavissa valoku-vapareissa. Valokuvia otettaessa suihkulähdettä korjattiin, mikä hieman hankaloittaa valokuvaparien vertailua.

Kuvat 26 ja 27. Signe Branderin ottama kuva vuodelta 1907. Lehmukset ovat kasvaneet suuriksi ja peittävät Säätytalon rakennuksen Ritarikadun ja Rauhankadun kulmasta katsottuna. Puiston reunaan sijoitetun suoja-aidan tyyppi on ollut 1907 erittäin kevyt ja ilmava. Nykyinen aita muuttaa puistikon ilmettä ja tekee puistosta turvallisemman lapsille. Valokuvat Brander, Helsingin kaupunginmuseo. / Sitowise Oy.

Kuvat 28 ja 29. Suihkulähdettä ympäröivä nurmikko ja kaarenmuotoinen käytävä 1907. Nurmialue ja sitä jäsentävä kivituhkareitti ovat luoneet puistikkoon nykyisestä poikkeavan mittakaavan ja värimaailman. Vanhan kuvan keskellä näkyy puistossa alun perin käytössä ollut koivunjalkapenkki. Valokuvat Hausen, Helsingin kaupunginmuseo / Arkkitehtitoimisto Okulus Oy.

Kuvat 30 ja 31. Kirkkokadun puoleiset lehmukset ovat kasvaneet peittäen täysin Tuomiokirkon puistikon itäosasta katsottuna. Nykyinen aita rajaa puistoa voimakkaasti verrattuna 1907 käytettyyn aitaan. Kesäkukkaistutukset tuovat myös täysin oman ilmeensä verrattuna yksinkertaiseen nurmialueeseen. Valokuvat Hausen, Helsingin kaupunginmuseo / Sitowise Oy.

Kuvat 32 ja 33. 1960-luvulla pääoven portaikkoa reunustivat suuret puut. Nykyisen paikalle on palautettu kesäkukkaistutukset. Puiden poistamisen myötä portaikko sekä L. Mechelinin muistomerkki näkyvät kokonaan. Helsingin kaupunginmuseo / Sitowise Oy.

Kuvat 34 ja 35. 1910 vielä matalat puut reunustivat Snellmanin katua laajemmalla alueella kuin nykyään. Valokuvat Havas, Helsingin kaupunginmuseo / Sitowise Oy.

Kuvat 36 ja 37. Istutusten massoittelu on muuttunut vuosien saatossa. 1925 on nähtävissä, kuinka portaikon ympäristön istutukset olivat massaltaan suuria. Nykypäivänä kesäkukka istutukset antavat julkisivulle erilaisen ilmeen. Valokuvat Havas, Helsingin kaupunginmuseo / Sitowise Oy.

4. Säätytalonpuiston kulttuurihistoriallinen, puutarhataiteellinen, kaupunkikuvallinen ja toiminnallinen merkitys

Säätytalonpuistikko on puutarhataiteellisesti ja kaupunkikuvallisesti osa helsinkiläistä arvoympäristöä ja sellaisenaan arvokas. Se muodostaa visuaalisen kehyksen Säätytalolle, joka valtakunnallisesti merkittävä, kulttuurihistoriallinen rakennus. Säätytalon ja Suomen Pankin puistikot muodostavat niin ikään puutarhataiteellisesti arvokkaan kokonaisuuden, joka on hyvin säilynyt, vaikka siinä onkin aikakausien kerroksellisuutta. Säätytalonpuistikon ympärillä olevat rakennukset ovat niin ikään säilyneet muutamaa lukuun ottamatta. Niiden joukossa on muitakin valtakunnallisesti merkittäviä kulttuurihistoriallisia rakennuksia, ja ne muodostavat puistikolle suomalaisittain poikkeuksellisen vaikuttavan historiallisen kehyksen.

Restauroituna puistikko olisi puutarhataiteellisesti myös sellaisenaan arvokas ja hyvä esimerkki ajalleen tyypillisestä saksalaisesta puutarhatyylistä Suomessa. Svante Olsson vakiinnutti tyylin Suomeen 1890-luvulla ja sitä suosittiin aina 1910-luvun puoliväliin saakka. Tyylin ominaispiirteitä olivat kaartuvat käytävät, näkymien yllätyksellisyys ja kehystävät istutukset sekä ennen kaikkea sommitelmien symmetrisyys. Pienissä puistoissa ratkaisut olivat yksikertaisia ja niitä kopioitiin innokkaasti puutarhasuunnittelun mallikirjoista. 1800-luvun lopulla rakennettuja puistoja on säilynyt alkuperäisessä asussa melko vähän, mutta 2000-luvun alussa tehdyn Ritari- ja Liisanpuistikon kunnostuksen ja restauroinnin ansiosta niitä on Kruununhaassa kolme. Ritari- ja Liisan- ja Säätytalonpuistikko muodostavat saman suunnittelijan ja aikakauden tyylillisesti yhtenäisen puistikoiden sarjan tiiviisti rakennetussa kaupunginosassa.

Säätytalonpuistikon merkitys korostuu myös kaupunkikuvallisesti ja toiminnallisesti, koska Kruununhaassa on pinta-alallisesti ja asukaslukuun suhteutettuna vähän lähiviheralueita. Säätytalonpuistikon toiminallinen merkitys leikkipaikkana on suuri, sillä kaupunginosassa ei ole tällä hetkellä muita leikkipaikkoja. Se on nykyisin kahden päiväkodin ja usean perhepäivähoitajan käytössä ja aitauksessa leikkii päivittäin kymmeniä lapsia. Säätytalonpuistikon suojainen sijainti kaupunkirakenteen keskellä mahdollistaa sen ympärivuotisen käytön. Puistikon melutaso on alhainen, sillä Kirkko- ja Rauhankadun avoneuvoliikenne on rauhallista ja Ritarikatu on puistikon kohdalla muutettu kokonaan kävelykaduksi, joten sen korttelista on erityisen turvallinen kävely-yhteys Säätytalonpuistikkoon. Säätytalonpuistikolla on toiminnallista kysyntää viheralueena muutenkin kuin vain leikkipaikkana, sillä Kruununhaan varttuneemmatkin asukkaat kaipaavat lähiviheralueita, jossa voi oleskella ja rentoutua. Tervasaari on nykyisin toiminnallisesti tärkeä virkistys- ja viheralue Kruununhaassa, mutta luonnonvoimille alttiina se ei ole kovin käyttökelpoinen huonolla säällä tai kaikkina vuoden aikoina.

Kuva 38: Kruununhaan yleiset viheralueet.

1. Säätytalon puisto
2. Ritaripuistikko
3. Liisanpuisto
4. Kirjanpuisto
5. Varsapuistikko
6. Pohjoisranta
7. Tervasaari

Kaisaniemenpuiston toiminnallinen merkitys tulee korostumaan lähivuosina, kun se kunnostetaan ja restauroidaan, mutta sekään ei ole erityisen lähellä Kruununhaan itäisistä ja eteläisistä kortteleista tarkasteltuna. Liisanpuistikon melutaso on Pohjoisrannan vilkkaan liikenteen vuoksi usein sietämätön ja Kirjapuiston kallioiset viheralueet eivät ole erityisen esteettömiä ja toimintamahdollisuudet ovat jyrkän topografian ja maasto-olosuhteiden vuoksi rajallista.

Kaupunkikuvallisesti Säätytalonpuistolla on suuri merkitys Kirkko- ja Rauhankadun katuympäristössä, sillä puiston puolella kasvavat puurivit jäsentävät katutilaa ja muodostavat vihreän massan sen toiselle laidalle. Ympäröivien rakennusten ikkunoista avautuu näkymiä puistikkoon, mikä vaikuttaa asuntojen ja liikehuoneistojen viihtyvyyteen postitiivisesti. Vanhat, komeat jalot lehtipuut ovat lisäksi sellaisenaan arvokkaita tiiviisti rakennetussa kaupunkiympäristössä.

5. Kehittämistavoitteet

Säätytalonpuistikon kunnostuksen tavoitteena on alkuperäisen suunnitelman ennallistaminen ja korostaminen niissä puitteissa, kun se leikkipaikan ja -toimintojen säilyttämisen kannalta on mahdollista. Tavoitteena on nykyistä vihreämpi puistikko, jossa on enemmän vihreää nurmikkoa kuin pölyävää sorakenttää. Muodonannossa ja sommittelussa ja jäsentelyssä pyritään pehmeään geometriaan ja symmetrisyyteen ainakin visuaalisella tasolla, sillä ne olivat Olssonin alkuperäisenkin suunnitelman johtoajatuksia.

Suihkulähteen ympäristön tulee olla valoisa, jokseenkin avara, nurmikon ja istutusten jäsentämä viheralue. Suihkulähde on nurmikon keskellä oleva koru ja katseenvangitsija, jota korostetaan niin keski- kuin diagonaaliakseleista aukeavilla näkymillä. Lisäksi näkymiä sekä rakennuksen arkkitehtuuria korostetaan ja kehystetään istutuksilla, joiden mittakaava on yleensä suuri ja vastaa rakennuksen mittakaavaa. Nurmikko jäsennetään puistokäytävän vahvalla kaariaiheella samalla, kun tuetaan läpikuljettavuutta ja tarjotaan mahdollisuus arvokkaaseen ”spatseeraukseen” ja yleensä rauhalliseen oleskeluun.

Kirkko- ja Rauhankatua reunustavat puurivit sekä Snelmannin- ja Ritarinkadun vastaiset solitääripuut ovat niin ikään tärkeä puistikon kehittämisen lähtökohta. Ne pyritään mahdollisuuksien mukaan säilyttämään ja parantamaan niiden kuntoa hoitoleikkauksella ja kasvualustaa parantamalla, mutta erittäin huonokuntoiset ja/tai sairaat yksilöt poistetaan ja niiden tilalle tehdään tarvittaessa korvaava runkopuuistutus.

Leikkipaikan muodolla, materiaaleilla ja väreillä pyritään tukemaan puistikon em. kehittämistavoitteita. Se on läheisillä päiväkodeille sekä Kruunuhaassa toimiville perhepäivähoitajille välttämätön, joten se pyritään säilyttämään. Leikkipaikan kokoa tulisi pienentää, eikä se saa dominoida puistikon itäosaa. 35-40 lapsen samanaikaisessa käytössä olevan leikkiaitauksen pinta-ala tulisi olla vähintään 200 m². Leikkipaikan aidan tulisi olla mahdollisimman matala ja huomaamaton. Sen pintamateriaalin tulisi sopia luonteeltaan kulttuurihistorialliseen ympäristöön ja ikääntyä kauniisti, mikä edellyttänee tavanomaista huolellisempaa ylläpitoa.

Pintamateriaalit, kalusteet ja varusteet on valittava siten, että ne sopeutuvat mahdollisimman hyvin vanhaan helsinkiläiseen arvoympäristöön. Toisaalta niiden tulee olla jokseenkin eleettömiä siten, että päähuomio kohdistuu puu- pensas- ja kukkasommitelmiin, suihkulähteeseen sekä rakennuksen arkkitehtuuriin.

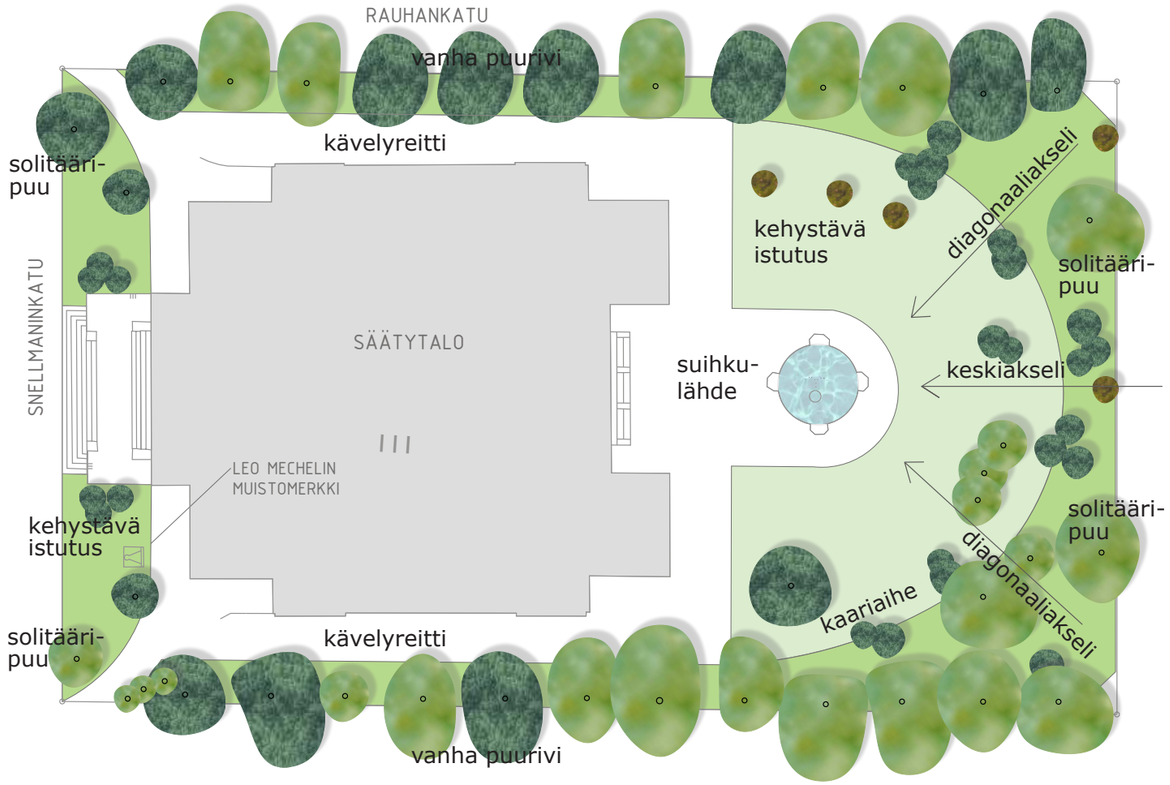

Kuva 39. Säätytalonpuistikon kehittämisen lähtökohtia ovat puiston läpi johtavat kävelyreitit, suihkulähteen sijainti jokseenkin avoimen ja vihreän nurmikon keskellä puistikon itäosan katseenvangitsijana sekä siihen liittyvä diagonaaliakselit keskeisinä näkyminä. Keskiakseli ei ollut oikeastaan osa alkuperäistä sommitelmaa, mutta siitä muodostui kuitenkin vähitellen keskeisempi elementti, kun Ritarinkadun varteen istutetun puun yhteyteen rakennettiin raitti. Visuaaliset diagonaaliakselit eivät myöskään asettuneet alkuperäisessä sommitelmassa aivan kulmiin vaan Ritarikadun varteen. Suihkulähdettä ympäröivää nurmikkoa jäsentää myös puistokäytävän voimakas kaariaihe. Kirkko- ja Rauhankadun vanhat puurivit jäsentävät niin puistikon kuin ympäröivien katujen maisemaa. Näkymiä ja arkkitehtuuria ”kehystetään” kookkailla istutuksilla.

Lähdeluettelo

Kirjallisuuslähteet

Säätytalo – Julkisivujen vaiheet, Rakennushistoriallinen selvitys,
Arkkitehtitoimisto Oculus, 2020.

Häyrynen, Maunu: Maisemapuistosta reformipuistoon. Helsingin kaupunkipuistot ja puistopolitiikka 1880-luvulta 1930-luvulle, Helsinki-Seura 1994. Helsingin kaupunki-ympäristötoimialan arkisto.

Häyrynen, Maunu: Olsson, Svante. Kansallisbiografia-verkkojulkaisu.
Studia Biographica 4. http://urn.fi/urn:nbn:fi:sks-kbg-008444 21.9.2020.

Arkistot ja kokoelmat

Eduskunnan arkisto.
- rakennusaikaista asiakirja-aineistoa.

Finna.fi. Arkkitehtuuri historian opetusdiat. Arkkitehtuuri. Helsinki (C53).

Helsingin kaupunginmuseo. Kuva-arkisto.
- Säätytalon rakennushistoriaselvityksestä poimittuna.

Helsingin kaupunkiympäristötoimialan arkisto.
- Säätytalon pihasuunnitelmia.

Museoviraston kuva-arkisto.
- Säätytalon rakennushistoriaselvityksestä poimittuna.

Kansallisbiografia.fi: Svante Olsson.

Luettelo Helsingin kaupungin puistoihin istutetuista sipuleista ja kasveista 1926–1949.

Digitaalinen sanomalehtiarkisto

https://digi.kansalliskirjasto.fi/etusivu

Arkkitehti-lehti
Finska Trädgårdsodlaren
Fyren
Hufvudstadsbladet
Lördagen
Lördagsqvällen
Nya Pressen
Puutarha-lehti
Svenska Pressen
Uusi Suometar